

DOI 10.34132/pard2024.25.02

Отримано: 15 березня 2024

Змінено: 22 травня 2024

Прийнято: 01 червня 2024

Опубліковано:

25 вересня 2024

Received: 09 March 2024

Revised: 12 May 2024

Accepted: 30 June 2024

Published:

25 September 2024

**Olena Faichuk
Kostiantyn Selikhov**

THE ROLE OF PUBLIC ORGANIZATIONS IN PROVIDING SOCIAL ASSISTANCE TO INTERNALLY DISPLACED PERSONS (ON THE EXAMPLE OF ODESSA REGION)

The article presents the results of a study on determining the role of public organizations in providing social assistance to internally displaced persons on the example of Odesa region. The concepts of «social assistance» and «social assistance to internally displaced persons» are defined. A diagnostic cross-section was carried out on the basis of administrative service centers during monitoring visits to communities, which covered IDPs of Zatyshansk, Bolgradsk, Znamyansk and Sergiivsk communities of Odessa region. Also, the survey was conducted directly among social workers of the public organization «Tenth of April».

The purpose of the article is to conduct research on determining the role of public organizations in providing social assistance to internally displaced persons on the example of Odesa region.

The research used questionnaire and semi-structured interview methods. The results of the survey showed that: a large part of respondents (78%) experience financial difficulties; 65% are satisfied with their level of adaptation to life in the host community, although they do not rule out that the situation could have been better; the most acute security problem in the respondents' previous places of residence was the destruction of property due to military actions (78%); respondents' most important needs are access to housing and employment, as well as basic needs such as food and clothing; the main types of assistance that

public organizations can provide are assistance in finding a job, filing documents, receiving social benefits, care for the elderly and people with disabilities, support for families with children, psychological support, etc. Also, the majority of respondents (52%) experience difficulties in obtaining assistance due to a lack of information about available services, the procedure for obtaining them, contacts of public organizations, etc.

Based on the results of the research, the authors developed a number of conclusions and recommendations addressed to state authorities, local self-government and civil society organizations.

Key words: social assistance, internally displaced persons, public organizations, social protection of the population, civil society.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Дослідження ролі громадських організацій у наданні підтримки внутрішньо переміщеним особам є надзвичайно важливим з погляду розуміння та вирішення глибоких соціальних, економічних і політичних викликів, які виникають у зв'язку з цими активностями. Громадські організації відіграють важливу роль у наданні як соціальної так і гуманітарної допомоги, та забезпечення основних потреб внутрішньо переміщеним особам, таким як житло, харчування, медична допомога та освіта. Дослідження цих зусиль дозволяє визначити ефективність програм та ідентифікувати можливості для їх поліпшення. Важливо вивчити, як громадські організації сприяють соціальній адаптації ВПО, допомагаючи їм інтегруватися в нове оточення та знаходити нові можливості для самореалізації. Це особливо важливо в контексті довгострокового впливу на соціальну структуру.

Внутрішньо переміщені особи є однією з найбільш уразливих груп населення в Україні. Вони були змушені покинути свої домівки через війну, і нерідко стикаються з труднощами у забезпеченні своїх основних потреб. Громадські організації, у свою чергу, відіграють значну роль у наданні соціальної допомоги ВПО.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми, пов'язані із визначенням сутності та розумінням соціальної

допомоги, залишаються актуальними в дослідженнях Л. Штефана, І. Прокопенко, В. Лозової та інших. Теоретично-методологічні підходи до проблематики соціального захисту розробляють та розвивають вчені з усього світу, включаючи А. Томпсона та Дж. Швейцера, Т. Ганслі, Х. Ламперта та інших. Проблеми в галузі соціальної адаптації внутрішньо переміщених осіб дослідженнями займаються такі вчені, як В. Антонюк, О. Балакірєв, І. Козинець, О. Снігова, В. Устименко та інші. Публікації Л. Беззубко і Б. Беззубко спрямовані на вирішення проблем житла ВПО. Міжнародні конференції та круглі столи регулярно обговорюють питання соціального забезпечення ВПО та їхньої подальшої інтеграції, цим питанням займалися такі вчені, як Е. Лібанова, О. Балакірєва, У. Садова, Є. Бершеда та інші.

Формулювання цілей статті (постановка проблеми). Метою статті є проведення дослідження щодо визначення ролі громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньопереміщеним особам на прикладі Одеської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність та розуміння соціальної допомоги може варіюватися в залежності від контексту і підходу. Деякі з причин, які призводять до «понятійної розірваності», включають: мультидисциплінарність; соціокультурний контекст; економічні та політичні фактори.

Соціальна допомога включає в себе елементи з різних галузей, включаючи соціальну педагогіку, соціальне забезпечення, соціальну медицину та інші. Це може створювати непорозуміння щодо того, яка галузь має визначальний вплив на сутність соціальної допомоги. Визначення цього поняття може залежати від соціокультурного контексту кожної країни або регіону.

Соціальна допомога, також відома як соціальний захист або соціальне забезпечення, може включати в себе виплати пенсій, надання допомоги, матеріальну підтримку, обслуговування хворих та літніх громадян, а також турботу про дітей. Отже, у широкому розумінні, соціальна допомога є складовою системи державного соціального забезпечення громадян [2].

У вузькому розумінні соціальна допомога обмежується лише грошовими виплатами, які призначаються конкретним категоріям громадян у встановленому законодавством порядку і зазначених розмірах [1].

Соціальна допомога, як важлива складова соціального забезпечення, охоплює різні аспекти, спрямовані на полегшення життя та підтримку осіб у складних життєвих ситуаціях. Перший аспект полягає у забезпеченні основних потреб. Це включає надання матеріальної допомоги для забезпечення житла, харчування, медичної допомоги, освіти та інших життєво важливих ресурсів для осіб, які не можуть самостійно забезпечити ці потреби [7].

Соціальна допомога внутрішньо переміщеним особам (ВПО) – це система заходів та підтримки, яка надається особам, які були змушені залишити своє місце проживання через конфлікти, насильство, природні катастрофи або інші надзвичайні обставини та стали внутрішньо переміщеними в межах своєї країни. Соціальна допомога для ВПО має на меті забезпечити їм необхідні ресурси та підтримку для подолання складнощів та покращення їхнього соціального стану [3].

В Україні є низка нормативно-правових актів, які регулюють питання надання соціальної допомоги населенню: Постанови КМУ «Про затвердження Порядку надання соціальних послуг», яка визначає правила та процедури надання соціальних послуг в Україні [4], «Деякі питання здійснення соціальних виплат внутрішньо переміщеним особам» [5], «Про облік внутрішньо переміщених осіб» [6]; Розпорядження КМУ «Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року» [8]; Закони України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» [11], «Про соціальні послуги» [13], «Про внесення змін до деяких законів України щодо посилення гарантій дотримання прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [14], «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [14], «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» [16].

Громадські організації відіграють надзвичайно важливу роль в суспільстві, багатоаспектну та різноманітну. Вони діють як посередники між громадянами та державою, сприяючи взаємодії та впливу на політику та соціальні процеси. Громадські організації є агентами громадянського суспільства, що допомагають громадянам виразити свої потреби та інтереси, а також сприяють розвитку громадської участі в управлінні справами суспільства [9; 12].

З метою визначення ролі громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО було проведено діагностичний зріз на базі центрів надання адміністративних послуг під час моніторингових візитів у громади, та охоплював ВПО таких громад в Одеській області, як: Затишанська, Болградська, Знам'янська, Сергіївська. Також опитування проводилось безпосередньо серед соціальних працівників громадської організації «Десяте квітня».

Респонденти серед ВПО підібрані таким чином, щоб забезпечити порівняння результатів діяльності громадських організацій серед ВПО з різними характеристиками, такими як вік, стать, освіта, рівень доходу та місце проживання. У дослідженні взяли участь ВПО, які проживають у різних громадах Одеської області – це дозволило порівняти результати діяльності громадських організацій у різних кутках регіону.

Опитування соціальних працівників ГО відбувалось з метою оцінки їх діяльності у наданні допомоги ВПО, та отримання інформації про потреби і виклики у сфері соціальної допомоги ВПО. Таке обрання груп респондентів дозволило отримати більш об'єктивні результати дослідження та зробити висновки про роль громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО.

Для отримання об'єктивних результатів дослідження під час опитування ВПО використовувалась комбінація двох методів. Досліджуючи масштаби діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО передбачалось анкетування, а для дослідження думки ВПО про діяльність громадських організацій використовувалось інтерв'ю.

1. Першочерговий збір даних відбувався шляхом опитування респондентів за допомогою анкети, яку вони заповнювали

самостійно. Дотримувалась вимога анонімності відповідей, що підвищувало їх достовірність.

2. Напівструктуроване інтерв'ю включало певний план, але змінювалось в залежності від відповідей респондента. Інтерв'ю проводилось заради отримання інформації, яку неможливо отримати за допомогою анкетування, про думки, настрої та досвід респондента.

Відповідно з метою визначення ролі та оцінки діяльності громадських організацій у наданні соціальної допомоги ВПО було сформовано дві анкети. Перше опитування призначалось для ВПО, які оселились в громадах Одеської області. Друге – для соціальних працівників ГО «Десяте Квітня». Після проведеного опитування для поглибленого розуміння ситуації представників ВПО було запрошено на інтерв'ю. У розробці анкет та під час інтерв'ю було дотримано принцип анонімності відповідей та результатів анкетування, тому прізвища та імена не використовуються у представлених результатах.

Опитування проводилось у період з 1 листопада по 31 грудня 2023 року, шляхом проведення 70 опитувань та 20 інтерв'ю ключових респондентів у 4 громадах Одеської області, та структурному підрозділі соціальної роботи ГО «Десяте Квітня». Кількість респондентів опитування серед ВПО становила 40 осіб (з них 10 осіб – ВПО Затишанської громади, 15 осіб – ВПО Болградської громади, 7 осіб – ВПО Знам'янської громади, 8 осіб – ВПО Сергіївської громади). Під час проведення анкетування першої категорії, найбільша кількість респондентів які брали участь в опитуванні стали особи віком від 35 до 50 років. За гендерним розподілом, більшість опитуваних серед ВПО становили жінки (68%). Іноді цей фактор пояснювався небажанням чоловіків (32%) брати участь в анкетуванні.

Відповіді на питання про рівень доходу респондентів свідчать про те, що значна частина респондентів (78%) відчувають фінансові труднощі (рис. 1). Значною мірою це пояснюється відсутністю можливостей знайти роботу у сільській місцевості, в тому числі, з гідним рівнем заробітної плати. Соціальних виплат ВПО недостатньо

щоб покрити основні потреби, не кажучи про те, що такі виплати збираються припинити для певних груп ВПО. Ця проблема стає особливо гострою для людей похилого віку та людей з низьким рівнем освіти. Також до цієї проблеми можна віднести високі ціни на товари та послуги. Результати опитування підкреслюють важливість вирішення проблем, пов'язаних з низьким рівнем життя та нерівністю в розподілі доходів. Необхідні комплексні заходи з боку урядових та громадських організацій, спрямовані на підвищення добробуту населення.

Рівень доходу

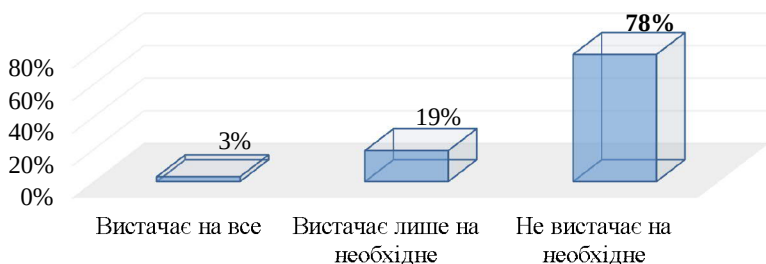

Рис. 1. Результати відповіді респондентів на запитання «Як ви оцінюєте Ваш рівень доходу:...».

Джерело: сформовано авторами

Більшість респондентів (65%) задоволені своїм рівнем адаптації до життя у приймаючій громаді, хоча не виключають що ситуація могла бути краще. Проте 12% респондентів відчують значні труднощі, що потребує уваги з боку урядових та громадських організацій (рис. 2). Ці труднощі зазвичай пов'язані з фінансовою складовою, труднощами з встановленням нових соціальних зв'язків, відсутністю доступу до спеціалізованих послуг. Найкраще адаптувалися до життя у приймаючій громаді молоді люди, найбільше труднощів відчують люди похилого віку та люди з інвалідністю. Результати опитування підкреслюють важливість програм та заходів, спрямованих на допомогу людям, які адаптуються до життя

у новому середовищі. Ці програми можуть включати пошук роботи, налагодження соціальних зв'язків та інтеграцію у приймаючу громаду, психологічну підтримку.

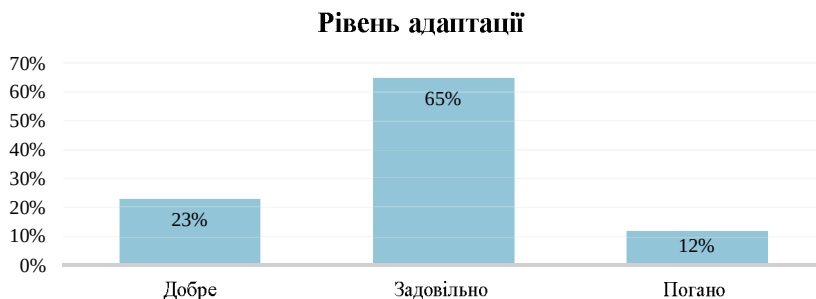

Рис. 2. Результати відповіді респондентів на запитання
«Як Ви адаптувалися до життя у приймаючій громаді?».

Джерело: сформовано авторами

Для покращення умов життя ВПО, підвищення рівня їх безпеки, психологічної підтримки та лобіювання їх інтересів у суспільстві, було поставлено питання з визначення безпекових проблем у місцях їх минулого проживання. Найгострішою безпековою проблемою у попередніх місцях проживання респондентів було руйнування майна через воєнні дії (78%). 59% респондентів стали свідками руйнуванням цивільної інфраструктури, 37% – мали досвід життя на замінованих територіях (рис. 3). Все зазначене, в свою чергу, стало ризиком загибелі або поранення. Дані діаграми з безпекових проблем свідчать про те, що найгострішими проблемами є руйнування майна та цивільної інфраструктури, а також ризик загибелі або поранення. Результати опитування підкреслюють необхідність негайного вжиття заходів для захисту людей, які досі проживають на територіях з безпековими ризиками. Це включає розмінування територій, відновлення цивільної інфраструктури та надання допомоги постраждалим.

Безпекові проблеми минулих місць проживання

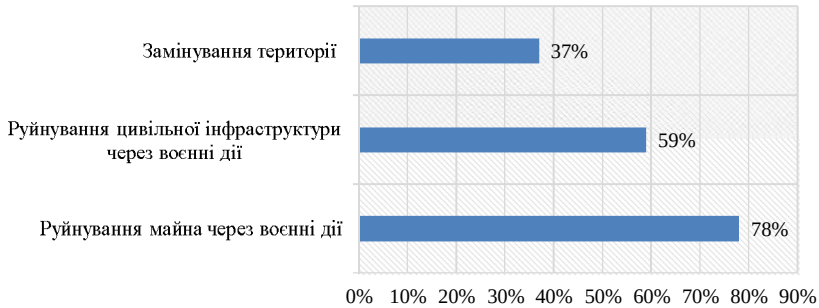

Рис. 3. Результати відповіді респондентів на запитання «Найгостріша безпекова проблема у місці де Ви жили?».

Джерело: сформовано авторами

Дані діаграми про потреби свідчать про те, що найважливішими потребами респондентів є доступ до житла та працевлаштування, а також базові потреби, такі як їжа та одяг (рис. 4). Результати опитування підкреслюють необхідність надання комплексної допомоги ВПО. Ця допомога може включати: надання житла або допомоги в його пошуку, сприяння працевлаштуванню та перекваліфікації, надання продовольчих наборів та одягу, соціальна адаптація та інтеграція.

Потреби

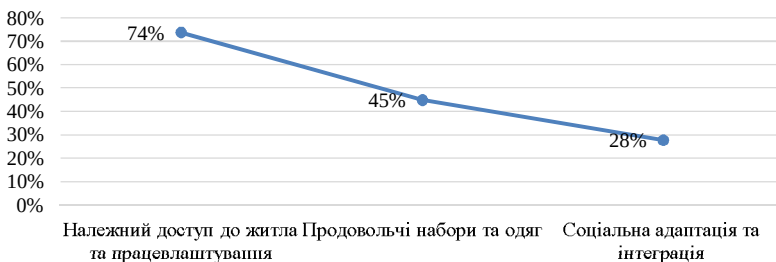

Рис. 4. Результати відповіді респондентів на запитання «Які потреби є для Вас найбільш важливими на цей час?».

Джерело: сформовано авторами

Згідно з результатами опитування, державні органи є основним джерелом послуг для ВПО в Україні (рис. 5). Це пов'язано з тим, що держава має значні ресурси, які вона може мобілізувати для допомоги постраждалим від війни. Громадські організації, з іншого боку, відіграють важливу роль у наданні більш спеціалізованих послуг, таких як соціальна, психологічна та юридична допомога.

Надавачі допомоги

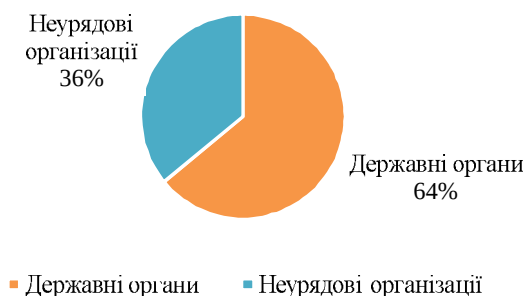

Рис. 5. Результати відповіді респондентів на запитання «До кого Ви звертаєтесь для отримання соціальної допомоги?».

Джерело: сформовано авторами

Результати наступного питання підкреслюють важливу роль громадських організацій у наданні допомоги ВПО. Дані діаграми свідчать про те, що гуманітарна допомога, соціальна допомога – включає допомогу у працевлаштуванні, оформленні документів, отриманні соціальних виплат, догляд за людьми похилого віку та людьми з інвалідністю, підтримку сімей з дітьми – та психологічна допомога є найпоширенішими послугами, які надають громадські організації (рис. 6).

Більшість респондентів (52%) відчують труднощі з отриманням допомоги через нестачу інформації про доступні послуги, порядок їх отримання, контакти громадських організацій тощо. Це може бути пов'язано з низькою обізнаністю людей про діяльність ГО, відсутністю доступних каналів інформації, складністю навігації

в системі допомоги. 43% респондентів стикаються з проблемою нестачі ресурсів у громадських організацій. Це може призводити до черг, обмежень у доступі до певних видів допомоги, зниження якості послуги. 31% респондентів відчувають психологічні бар'єри та стигматизацію, які заважають їм звертатися за допомогою до ГО (рис. 7). Це може включати страх осуду, сором, невпевненість у собі, відчуття залежності, стереотипи щодо людей, які потребують допомоги. Результати опитування підкреслюють необхідність покращення інформування людей про діяльність громадських організацій, доступні послуги та порядок їх отримання. Найбільше від нестачі інформації, ресурсів та стигматизації страждають люди, які не мають доступу до інтернету, живуть у віддалених населених пунктах, мають низький рівень соціального статусу.

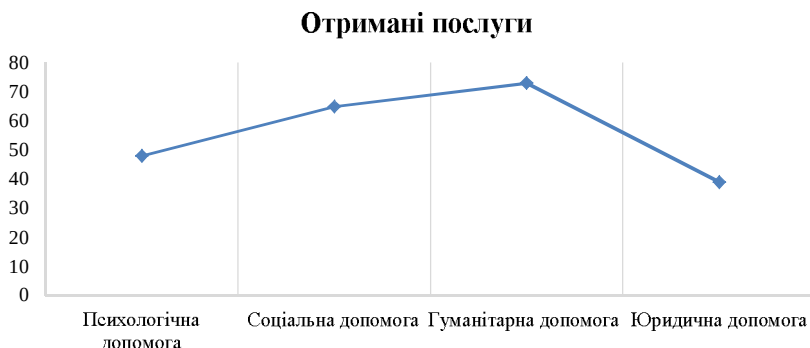

Рис. 6. Результати відповіді респондентів на запитання «За якими послугами Ви зазвичай звертаєтесь до громадських організацій?».

Джерело: сформовано авторами

Дані наступної діаграми свідчать про те, що переважна більшість людей (76%) задоволені отриманими послугами від ГО. Це говорить про те, що ГО надають якісні послуги, які відповідають потребам людей, є доступними та зручними. 20% респондентів частково задоволені отриманими послугами (рис. 8). Це може бути пов'язано з деякими недоліками у роботі ГО, такими як нестача інформації, черги, обмеження у доступі до певних видів допомоги.

Також не виключені поодинокі випадки неякісного надання допомоги, нехтування потребами людей та грубого ставлення соціальних працівників до запитів ВПО.

Рис. 7. Результати відповіді респондентів на запитання «Які труднощі Ви переживаєте у отриманні допомоги від ГО?».
Джерело: сформовано авторами

Рис. 8. Результати відповіді респондентів на запитання «Як Ви оцінюєте ефективність отриманих послуг від громадських організацій?».
Джерело: сформовано авторами

Серед другої категорії респондентів, кількість учасників опитування якими були соціальні працівники ГО «Десяте Квітня»,

становила 10 осіб. За результатами опитування, ГО «Донбас СОС» є найвідомішою організацією, яка надає підтримку ВПО в Одеській області. ГО «Право на захист» є другою за знанням організацією, що надає допомогу ВПО. Найбільше від нестачі інформації про ГО страждають люди, які нещодавно переїхали до Одеської області, або живуть у віддалених населених пунктах (рис. 9).

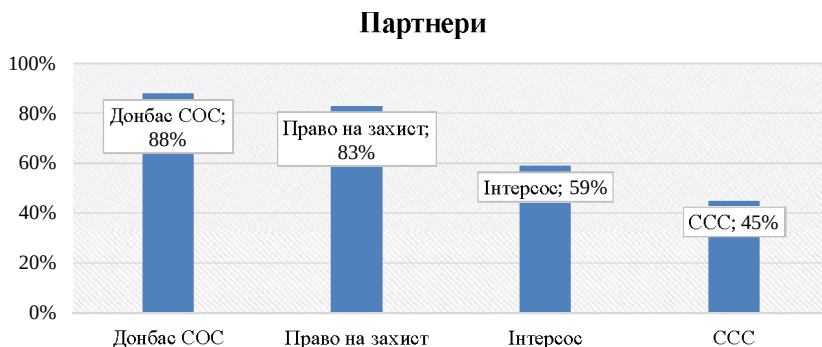

Рис. 9. Результати відповіді респондентів на запитання «Назвіть ГО окрім «Десяте Квітня», які співпрацюють в Одеській області у сфері надання соціальної підтримки ВПО?»

Джерело: сформовано авторами

ГО «Десяте Квітня» активно співпрацює з міжнародними донорами, органами місцевого самоврядування та неприбутковими організаціями для надання допомоги ВПО. Ця співпраця дозволяє ГО отримувати гранти на реалізацію проектів, закуповувати необхідні товари та послуги, залучати експертів. Співпраця з органами місцевого самоврядування дає можливість координувати зусилля з надання допомоги ВПО, обмінюватися інформацією, використовувати ресурси та інфраструктуру. Співпраця з іншими неприбутковими організаціями дає можливість реалізувати спільні проекти, обмінюватися досвідом, координувати зусилля та надавати більш комплексну допомогу ВПО.

ГО Десяте Квітня» надає широкий спектр соціальних послуг у сфері захисту ВПО. До них, зокрема, належать: супровід у

відновленні документів що підтверджують громадянство та оформленні довідки ВПО, натуральна допомога, надання притулку, підтримане проживання, соціальна адаптація та реінтеграція, консультування (рис. 10).

Рис. 10. Результати відповіді респондентів на запитання «Які соціальні послуги надає ГО «Десяте Квітня» у сфері захисту ВПО?».

Джерело: сформовано авторами

На наступній діаграмі представлені результати опитування респондентів щодо найбільш вразливих категорій людей з урахуванням різних соціальних груп. Результати дослідження дають унікальний вигляд на сприйняття вразливості серед різних сегментів населення. Числові дані вказують на те, що діти та діти сироти мають найвищий рівень сприйняття як вразлива категорія, через їхню залежність від дорослих та відсутність самостійності. За ними слідують люди похилого віку, які можуть потребувати додаткового піклування, медичної допомоги та підтримки через фізичні та психологічні зміни, що відбуваються у старості. Люди з інвалідністю та жінки включають тих, хто має фізичні або психічні обмеження, що ускладнюють повсякденне життя та можуть потребувати спеціалізованої допомоги, доступу та умов для повноцінного функціонування, та жінок, які можуть бути піддані насильству, дискримінації та іншим формам негативного впливу (рис. 11).

Рис. 11. Результати відповіді респондентів на запитання «На Вашу думку, які категорії ВПО є найбільш вразливими?».

Джерело: сформовано авторами

Діаграма «Найчастіші проблеми» показує результати опитування респондентів з приводу проблем, з якими вони найчастіше зіштовхуються. На основі даних, наданих респондентами, можна зробити наступні висновки: стовпець «Труднощі з відновленням документів» є найвищим, що свідчить про те, що це найактуальніша проблема для ВПО. Здебільшого це є наслідком втрати документів під час евакуації. Труднощів у відновленні необхідних документів впливають на отримання допомоги та забезпечення прав і привілеїв. Другою за поширеністю проблемою є відсутність житла – 67%. Це пов'язано з руйнуванням житла внаслідок бойових дій та нестачею доступного житла в місцях переміщення. Третьою за поширеністю проблемою є нестача коштів – 42% (рис. 12). Це пов'язано з втратою роботи та джерел доходу під час переміщення, а також з високими цінами на житло та необхідні товари.

Найпоширенішим видом співпраці між організаціями громадського сектору є обмін інформацією та ресурсами (82%). Це включає обмін доступних даних про ВПО, також спільне використання ресурсів, таких як транспорт, працівники та приміщення.

Другим за поширеністю видом співпраці є координація заради уникнення дублювання зусиль (78%). Це включає спільне планування програм допомоги, а також розподіл відповідальностей між різними організаціями. Це означає, що громадські організації розуміють важливість взаємодії та виробляють механізми спільної

діяльності для ефективного вирішення проблем ВПО, уникнення перекриття ініціатив та максимізації впливу.

Найчастіші проблеми

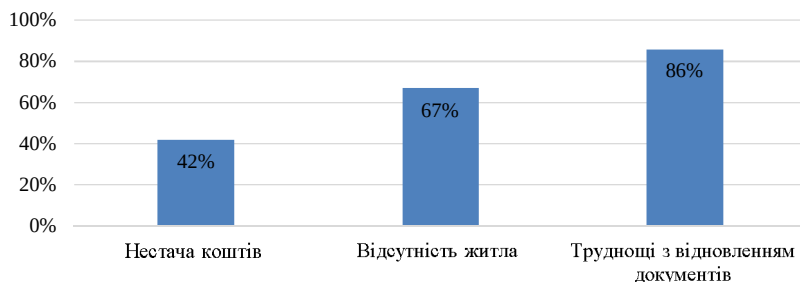

Рис. 12. Результати відповіді респондентів на запитання «З якими проблемами ВПО ви найчастіше стикаєтесь?».

Джерело: сформовано авторами

Більшість респондентів зазначили, що однією з основних проблем є недостатність фінансування та обмеженість ресурсів, які можуть бути виділені для надання соціальної допомоги ВПО. Це може обмежувати обсяг та якість послуг, які можуть бути надані.

Окрім цього, було виокремлено, що у багатьох випадках різні громадські організації, урядові агентства та міжнародні організації працюють над наданням допомоги ВПО, але відсутня ефективна система координації між ними. Це може призводити до дублювання зусиль, перекриття служб та неефективного використання ресурсів.

Також, важливою проблемою є недостатній рівень впливу громадських організацій на процеси розроблення та впровадження політик щодо ВПО. Це може призвести до того, що програми та послуги не відповідають реальним потребам та унікальним ситуаціям ВПО.

Не менш важливим є розуміння того, що надання соціальної допомоги ВПО вимагає від працівників громадських організацій певних професійних знань і навичок. Однак, не всі громадські організації мають можливість залучити кваліфікований персонал (рис. 13).

Основні проблеми ГО

Рис. 13. Результати відповіді респондентів на запитання «Які труднощі виникають у ГО в процесі надання допомоги ВПО?».

Джерело: сформовано авторами

Після анкетування було проведено інтерв'ю, метою якого, було розуміння складних та суб'єктивних аспектів ролі ГО у наданні соціальної допомоги, які не можуть бути виміряні або оцінені за допомогою стандартних методів анкетування. Інтерв'ю дозволило врахувати думки респондентів та розуміти їхні власні перспективи, думки, почуття та досвід. Це дало можливість отримати глибше розуміння контексту та внутрішнього світу учасників. Розглянемо відповіді на найважливіші питання:

1. Що було найважчим для вас під час переміщення?

Більшість респондентів зазначило, що найважчим для них під час переміщення було відчуття втрати стабільності та звичних, налагоджених зв'язків. Раптова зміна середовища, відсутність зв'язків та ресурсів створили великий стрес та неспокій. Розлука з рідними та друзями вкрай негативно сказалась на психоемоційному стані багатьох респондентів. Турботу та занепокоєння викликала необхідність адаптуватися до нового життя в незнайомому місці, що включало труднощі з пошуком роботи та житла. У багатьох респондентів присутнє відчуття невизначеності та страху за майбутнє.

2. Які ваші очікування щодо повернення додому?

Ті респонденти, чиї домівки вціліли мріють повернутися додому, коли це буде безпечно. Вони очікують знову жити в своєму домі,

відновити втрачені соціальні зв'язки та звичне життя. Деякі також зазначили, що бажають зробити свій внесок у відбудову країни. Всі опитувані розуміють, що процес повернення може бути складним та триватиме час.

З приводу тих, хто не зможе повернутись до дому через руйнування житла, погляди розійшлись. Меншість ВПО працюють над тим, щоб переїхати до іншої країни і почати будувати нове життя там. В свою чергу, більша частина переселенців планує остаточно оселитись у громадах де вони мешкають зараз.

3. З якими труднощами ви стикаєтесь у повсякденному житті?

На початку переселення у повсякденному житті люди стикались з труднощами адаптації до нового середовища, відсутністю доступу до необхідних ресурсів та послуг, а також відчуттям відірваності від рідних та звичних місць. Однією з найчастіше згадуваних проблем була нестача коштів, що корелює з труднощами у працевлаштуванні. Навіть, якщо людина освічена та має досвід роботи, вона не завжди може знайти гідно оплачувану роботу за спеціальністю через брак робочих місць. В інших випадках, люди покидали власні оселі і брали лише вкрай необхідні речі, залишаючи документи про освіту та трудові книжки – через що наразі вони не можуть претендувати на освіту за фахом і вимушені погоджуватись на мінімальні заробітні плати. Для людей з інвалідністю та людей похилого віку серйозну проблему становить відсутність доступу до медичних та соціальних послуг. Часто, люди мешкають у громадах де відсутні фельдшерські пункти та ЦНСП, а транспортні сполучення між громадами недоступні через брак коштів, або не пристосовані для людей з обмеженими можливостями. Повідомлялись випадки упередженого ставлення до ВПО, що викликало соціальні конфлікти з мешканцями громади. Упереджені погляди були через те, що ВПО надавалось багато гуманітарної допомоги, в той час, коли мешканці громади не виступали отримувачами подібної допомоги.

4. Як ГО можуть допомогти вам задовольнити ваші потреби?

ВПО зазначили, що ГО можуть надавати інформаційну підтримку. Це може включати розповсюдження інформації про доступ-

ні ресурси та послуги, права ВПО та способи їх захисту. ГО також можуть організовувати інформаційні семінари та тренінги для ВПО.

Окрім цього, ГО можуть надавати психологічну та матеріальну підтримку. Психологічна підтримка може включати допомогу психологів, консультування та організацію груп підтримки. Матеріальна підтримка може включати надання продуктивних наборів, одягу, предметів гігієни, а також допомогу з оплатою житла та інших витрат.

Респонденти також розуміють, що важливу роль ГО відіграють в соціальній адаптації ВПО. Вони можуть допомогти з працевлаштуванням, навчанням, організацією культурних та спортивних заходів, а також сприяти спілкуванню та інтеграції ВПО з місцевою громадою. ВПО бажають бути залученими до прийняття рішень, які стосуються їх життя.

Окрім цього, ГО можуть допомогти ВПО у відновленні втрачених або пошкоджених документів, а також сприяти їхньому поверненню додому, надаючи інформацію про ситуацію в місцях походження та допомагаючи у плануванні та підготовці до повернення.

5. Які послуги ГО вам здались корисними?

Деякі послуги громадських організацій, які здались надзвичайно корисними, включали матеріальну допомогу, таку як надання їжі та необхідних речей для щоденного використання. Ця допомога дозволила забезпечити себе базовими потребами в перші дні після втрати житла та переміщення. Крім того, психологічна підтримка, яку надали деякі ГО, допомогла зрозуміти та впоратися з емоційними труднощами, які виникли внаслідок стресу та травм.

Також дуже корисною була правова та соціально підтримка, яка допомогла відновити втрачені документи, захистити мої права та отримати доступ до потрібних послуг та ресурсів. Деякі ГО також надали можливості для навчання та професійного розвитку, що дозволило здобути нові навички та знайти роботу або заняття, що відповідає потребам та здібностям. Через тренінги, розмовні клуби та спортивні активності, ГО сприяють спілкуванню та інтеграції ВПО з місцевою громадою, це допомагає ВПО адаптуватися до нового життя.

Загалом, послуги, надані громадськими організаціями, виявилися надзвичайно корисними, допомагаючи впоратися зі складнощами та відновити своє життя після кризової ситуації. Більшість опитуваних вдячні ГО за їхню підтримку та допомогу у важкі часи.

6. Як ГО може краще відповідати вашим потребам?

Люди повідомляли, що громадські організації можуть краще відповідати потребам, забезпечуючи індивідуальні підходи до підтримки, сприяючи соціальній інклюзії, а також посиленням співпраці з місцевими органами влади та урядовими агентствами для забезпечення комплексної підтримки. Більше уваги треба приділяти потребам ВПО при розробці своїх програм, залучаючи ВПО до прийняття рішень.

Всі ГО повинні мати чітку та ефективну комунікацію з ВПО. Це може включати створення веб-сайтів та сторінок у соціальних мережах, де ВПО можуть отримати інформацію про доступні послуги, а також організацію регулярних зустрічей та консультацій з ВПО.

ГО повинні підтримувати адвокацію прав ВПО. Це може включати лобіювання уряду для прийняття законів та політик, які захищають права ВПО, а також підвищення обізнаності громадськості про проблеми ВПО. Також, здійснення регулярного моніторингу та оцінки потреб сприятиме адаптації програм та послуг ГО до змінних умов та потреб внутрішньо переміщених осіб.

Висновки. Отже, одержані дані дають підстави зробити висновок, що ГО відіграють важливу роль у наданні соціальних послуг ВПО. Вони пропонують широкий спектр допомоги, включаючи інформаційну, психологічну, матеріальну, допомогу в соціальній адаптації, захисті прав, відновленні документів та сприянні поверненню додому. Однак, робота ГО не позбавлена недоліків. Їм часто не вистачає коштів, координації, прозорості та підзвітності. Незважаючи на це, ГО роблять значний внесок у життя ВПО. Важливо, щоб ГО й надалі надавали допомогу ВПО, а також співпрацювали з іншими організаціями, щоб зробити цю допомогу більш ефективною.

Дослідження не вичерпує всіх аспектів досліджуваної проблеми. Подальші наукові пошуки можуть бути пов'язані з розробкою рекомендацій щодо удосконалення процесу надання соціальної допомоги ВПО.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ У НАДАННІ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИМ ОСОБАМ (НА ПРИКЛАДІ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

У статті представлено результати дослідження щодо визначення ролі громадських організацій у наданні соціальної допомоги внутрішньопереміщеним особам на прикладі Одеської області. Визначено поняття «соціальної допомоги» та «соціальної допомоги внутрішньопереміщеним особам». Здійснено діагностичний зріз на базі центрів надання адміністративних послуг під час моніторингових візитів у громади, який охоплював ВПО Затишанської, Болградської, Знаменської та Сергіївської громад Одеської області. Також опитування проводилось безпосередньо серед соціальних працівників громадської організації «Десяте квітня».

Результати опитування показали, що: значна частина респондентів (78%) відчують фінансові труднощі; 65% задоволені своїм рівнем адаптації до життя у приймаючій громаді, хоча не виключають що ситуація могла бути краще; найгострішою безпековою проблемою у попередніх місяцях проживання респондентів було руйнування майна через воєнні дії (78%); найважливішими потребами респондентів є доступ до житла та працевлаштування, а також базові потреби, такі як їжа та одяг; основними видами допомоги, які можуть надавати громадські організації визначено сприяння у працевлаштуванні, оформленні документів, отриманні соціальних виплат, догляд за людьми похилого віку та людьми з інвалідністю, підтримку сімей з дітьми, психологічна підтримка тощо.

За результатами дослідження авторами розроблено низку висновків та рекомендацій, адресованих органам державної влади, місцевого самоврядування та організаціям громадянського суспільства.

Ключові слова: соціальна допомога, внутрішньопереміщені особи, громадські організації, соціальний захист населення, громадянське суспільство.

Author Contributions: Conceptualization, B.W.A. and L.W.F.; Writing – original draft, B.W.A. and L.W.F.; Writing – review & editing, B.W.A. and L.M.F. Authors have read and agreed to the published version of the manuscript.

Funding: This research received no external funding.

Institutional Review Board Statement: Not applicable as study did not include human subjects.

Informed Consent Statement: Not applicable.

Data Availability Statement: Data is contained within the article.

Conflicts of Interest: The authors declare no conflict of interest.

References

1. Dikhtiarenko, A. (2016). Potreby ta problemy vnutrishno peremishchenykh osib [Needs and problems of internally displaced persons]. *www.khpg.org*. Retrieved from: <http://www.khpg.org/en/pda/index.php?id=1451930074> [in Ukrainian].
2. Faichuk, O. (2023). Suchasni napriamky sotsialnoi roboty z VPO [Modern directions of social work with IDPs]. Proceedings from OF '23: XVII Mizhnarodna naukovo-praktychna konferentsiia «Olviyskyi forum – 2023: stratehii krain Chornomorskoho rehionu v heopolitychnomu prostori» - XVII International Scientific and Practical Conference «Olbia Forum - 2023: strategies of the countries of the Black Sea region in the geopolitical space». Mykolayiv: Vyd-vo CHNU im. Petra Mohyly [in Ukrainian].
3. Mendzhul, M. (2016). Poniattia «vnutrishno peremishchena osoba»: porivnialnyi analiz zakonodavstva Ukrainy ta zarubizhnykh krain [The concept of «internally displaced person»: a comparative analysis of the legislation of

Ukraine and foreign countries]. *Porivnialne ta analitychne pravo – Comparative and analytical law*, 4, (pp. 293-297) [in Ukrainian].

4. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro zatverdzhennia Poriadku naddannia sotsialnykh posluh vid 26.06.2019 No. 576 [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine on the approval of the Procedure for the provision of social services of dated 06.26.2019 No. 576]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/576-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

5. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Deiaki pytannia zdiisnennia sotsialnykh vyplat vnutrishno peremishchenym osobam vid 08.06.2016 No 365. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine Some issues of implementation of social payments to internally displaced persons dated June 8, 2016 r. No. 365]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/365-2016-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

6. Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro oblik vnutrishno peremishchenykh osib vid 01.10.2014. [Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine On registration of internally displaced persons dated October 01, 2014.]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/509-2014-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

7. Rohacha, O.Ya., Savchyna, M.V., & Mendzhul, M.V. (2018). *Zakhyst prav vnutrishno peremishchenykh osib [Protection of the rights of internally displaced persons]*. Uzhhorod: RIK-U [in Ukrainian].

8. Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy Pro skhvalennia Stratehii derzhavnoi mihratsiinoi polityky Ukrainy na period do 2025 r. vid 12.07.2017 No 482-r. [Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine On the approval of the State Migration Policy Strategy of Ukraine for the period until 2025 dated July 12, 2017 No 482-r]. *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-%D1%80> [in Ukrainian].

9. Yevtushenko, A. (2023). Mihratsiini protsesy v krainakh yes ta ukraini v umovakh hlobalizatsii ta viiny [Migration processes in eu countries and ukraine in the conditions of globalization and war]. *Publichne upravlinnia i rehionalnyi rozvytok – Public Administration and Regional Development*, 20, (pp. 423-444). Retrieved from: <https://dspace.chmnu.edu.ua/jspui/bitstream/123456789/1664/1/%D0%84%D0%B2%D1%82%D1%83%D1%88%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE%20%D0%9E..pdf> [in Ukrainian].

10. Antonova, L. Shtyrov O., (2020). Komunikatyvni tekhnolohii v protsesi vzaємodii orhaniv publichnoi vlady z instytutamy hromadianskoho suspilstva [Communicative technologies in the process of interaction of public authorities with institutions of civil society], *Derzhavne upravlinnya: udoskonalennya*

ta rozvytok – State management: improvement and development, (vol. 6), Retrieved from www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1899. DOI: 10.32702/2307-2156-2020.6.1 [in Ukrainian].

11. Zakon Ukrainy Pro bizhentsiv ta osib, yaki potrebuiut dodatkovoho abo tymchasovoho zakhystu vid 08.07.2011 No. 3671-V. [Law of Ukraine On Refugees and Persons in Need of Additional or Temporary Protection dated July 08, 2011 No. 3671-V]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17#Text> [in Ukrainian].

12. Zakon Ukrainy Pro hromadski obiednannia vid 22.03.2012 No. 4572-VI. [Law of Ukraine On Public Associations dated March 22, 2012 No. 4572-VI]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4572-17#Text> [in Ukrainian].

13. Zakon Ukrainy Pro sotsialni posluhy vid 17.01.2019 No. 2671-VIII [Law of Ukraine On Social Services dated January 17, 2019 No. 2671-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text> [in Ukrainian].

14. Zakon Ukrainy Pro vnesennia zmin do deiakykh zakoniv Ukrainy shchodo posylennia harantii prav i svobod vnutrishno premishchenykh osib vid 24.12.2015 No. 921-VIII [Law of Ukraine On Amendments to Certain Laws of Ukraine Regarding Strengthening Guarantees of Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons dated 12.24.2015 No. 921-VIII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/921-19#Text> [in Ukrainian].

15. Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia prav i svobod hromadian ta pravovyi rezhym na tymchasovo okupovanii terytorii Ukrainy vid 15.04.2014 No. 1207-VII . [Law of Ukraine On Ensuring the Rights and Freedoms of Citizens and the Legal Regime in the Temporarily Occupied Territory of Ukraine dated April 15, 2014 No. 1207-VII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> [in Ukrainian].

16. Zakon Ukrainy Pro zabezpechennia prav i svobod vnutrishno premishchenykh osib vid 20.10.2014 No. 1706-VII [Law of Ukraine On Ensuring the Rights and Freedoms of Internally Displaced Persons dated October 20, 2014 No. 1706-VII]. zakon.rada.gov.ua. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> [in Ukrainian].

Відомості про авторів / Information about the Authors

Олена Файчук, к.пед.н., доцент Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6663-3287>.

Olena Faichuk, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration, Black Sea National University named after Petro Mohyla, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: e.l.fajchuk@ukr.net, orcid: <https://orcid.org/0000-0002-6663-3287>.

Костянтин Селіхов, магістр соціальної роботи Навчально-наукового інституту публічного управління та адміністрування, Чорноморського національного університету імені Петра Могили, м. Миколаїв, Україна. E-mail: konstantinum94@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0009-5801-8178>.

Kostiantyn Selikhov, Master of Social Work of the Educational and Scientific Institute of Public Management and Administration, Black Sea National University named after Peter Mohyla, Mykolaiv, Ukraine. E-mail: konstantinum94@gmail.com, orcid: <https://orcid.org/0009-0009-5801-8178>.

Faichuk, O., & Selikhov, K. (2024). The role of public organizations in providing social assistance to internally displaced persons (on the example of Odessa region). Public Administration and Regional Development, 25, 751-775 <https://doi.org/10.34132/pard2024.25.02>